

PADDESTOELENZOEKEN DOOR DE SEIZOENEN HEEN

Over de verschillen tussen voorjaar en herfst en de stimulerende werking van de excursies

Aldert Gutter

Noorder Boerenvaart 36, 1601 SN Enkhuizen

met medewerking van alle excursieleiders

Gutter, A. 2003. About the differences between spring and autumn and the stimulating effect of forays. *Coolia* 46(3): 122-133.

Paddestoelenzoeken gaat altijd gepaard met zo'n typisch gevoel. Een gevoel dat gepaard gaat met een beetje spanning. Spanning vol verwachting. De geur van het herfstbos lijkt dat gevoel te versterken, maar het plotseling vinden van het eerste vruchtlichaam doet het bloed pas werkelijk sneller stromen. Je zou je kunnen afvragen hoe dit kennelijk hormonale proces tot stand komt, maar zeker is dat het beïnvloed wordt door de tijd van het jaar. Immers: het kost de commissaris excursies altijd de grootste moeite het voorjaarsprogramma vol te krijgen en vervolgens zie je hoe sommige excursieleiders hun uiterste best doen voorjaarsexcursies af te gelasten. Gelukkig vaak met weinig succes: de leden laten zich niet snel afpoeieren en slechts vijf van de 35 geplande excursies gingen werkelijk niet door, omdat het inderdaad veel te droog was.

De droogte kenmerkte bijna het hele jaar: het begon met een warm en droog voorjaar en, hoewel het droogtebeeld in de verschillende delen van het land vanaf augustus wisselend is, wordt er tot in oktober over droogte geklaagd. Zien we dat nu ook terug in de deelnemersaantallen? In 2002 gingen gemiddeld elf mensen mee op excursie; in het voorjaar waren het er gemiddeld 8, in de zomer 10 en in de herfst 14. Om echter te weten of deze deelnemersaantallen door de in 2002 heersende droogte of door hormonen werden bepaald, moeten we naar de excursiedeelname over meerdere jaren kijken. En dan zien we over de afgelopen vijf jaar grote verschillen! Was de deelname in 2002 en 2001 het grootst in de herfst, in 2000 lag de top in de zomer (gemiddeld 15 deelnemers tegen 11 in de herfst) en in 1999 in het... juist: voorjaar! Er gingen dat voorjaar gemiddeld 14 mensen op excursie tegen een gemiddelde excursiedeelname van slechts 8 personen in de herfst. In 1998, ten slotte, trekken er in de zomer gemiddeld evenveel mensen op uit als in de herfst, nl. 11 tegen 9 paddestoelenzoekers in het voorjaar. Zo te zien moeten we de hypothese over de hormonen voorlopig maar laten vallen. Het lijkt er eerder op dat het weer en daarmee de verwachting paddestoelen te vinden van veel groter belang is.

In zijn excursieverslag over het Schaelsbergerbos schrijft Nico Dam dat deze periode (de excursie was op 17 augustus, dus hartje zomer) "*niet eens het 'hoogseizoen' voor paddestoelen genoemd kan worden*". Op de excursie naar Nijendal na (19 oktober, 226 soorten) wordt tijdens deze excursie het hoogste soortenaantal genoteerd: 184 taxa. In de jaren ervoor valt de piek inderdaad ook steeds veel later: in 2001 worden op 6 oktober 207 taxa gevonden, in 2000 op 16 september 229 taxa, in 1999 op 16 oktober 226 taxa en in 1998 op 10 oktober 173 taxa. Het is jammer dat Nico vergeet het aantal excursiedeelnemers in zijn verslag te vermelden, want in hoeverre 'strookt' het aantal excursiegangers met hun verwachting en met het werkelijk aantal gevonden soorten? We zien bij alle 'topexcursies'

dat het aantal deelnemers boven het jaargemiddelde ligt. Toch is het aantal deelnemers geen garantie voor een groot aantal soorten: in het kasteelbos bij Amerongen vonden 25 mensen maar 107 soorten, terwijl langs het Eindhovens kanaal acht mensen 163 verschillende soorten vonden.

De waardebeleving van de excursies lijkt ook allerm minst seizoengebonden. Weliswaar zie je in voorjaarsverslagen een opvallend gebruik van bijvoeglijke naamwoorden, zoals ‘mysterieus’, ‘geheimzinnig’, ‘interessant’, ‘piepklein’ en ‘geheel nieuw’, de toon van de meeste verslagen verradt dat ook de najaarsexcursies heel interessant zijn en niet alleen door de grotere aantallen aangetroffen soorten! In alle seizoenen worden nieuwe soorten gevonden: nieuw voor het gebied, nieuw voor Nederland en ook zo nu en dan nieuw voor de wetenschap.

Tijdens de excursies in 2002 zijn, evenals in 2001, zo’n 3000 paddestoelen gemeld. Dat is slechts 5% van het totale aantal meldingen dat in een jaar binnenkomt. Dragen de excursies dan maar zo weinig bij aan de paddestoelenkartering? In absolute zin dus wel, maar zonder de excursies zou de kwaliteit van de kartering waarschijnlijk snel achteruitgaan! Want juist hier ontmoeten mycologen en meer of minder gevorderde amateurs elkaar, zodat kadering optreedt, hier worden de interessante discussies gevoerd die bijdragen aan een dieper soortsbef en hier wordt het enthousiasme van de mensen aangewakkerd, waardoor zij er vaker op uit trekken, wat weer de soortenkennis en het aantal waarnemingen vergroot. In de verslagen van de excursies in 2002 wordt dat allemaal weerspiegeld. Laat dit dus een stimulans zijn om, weer of geen weer, op excursie te blijven gaan in alle seizoenen!

De excursies

20 april: Flevopolder (P.J. Keizer). Op deze prachtige voorjaarsdag bezochten 15 leden drie terreinen: het Jagersveld, het naar de prozaïsche naam luisterende ‘Kavel 98’ en Bergbos Kavel A88–89. In het Jagersveld werd één van de echte Flevolandse aantrekkelijkheden gevonden: de Krulhaarkelkzwam (*Sarcoscypha austriaca*) met zijn dieprode kelken. Verder liet de Wijdporiekkurkzwam (*Datronia mollis*) ook hier weer zien dat hij een voorkeur voor gebieden met vruchtbare bodem heeft, al groeit hij zelf op hout. En een geheimzinnig gelig trilzwamachtig paddestoeltje bleek thuis Gesteelde druppelzwam (*Dacrymyces capitatus*) te heten. Het tweede terrein bleek een echt voorjaarsbos: hier groeiden Kapjesmorielje (*Morchella semilibera*), Vingerhoedje (*Verpa conica*), Bokaalkluiszwam (*Helvella acetabulum*) en enkele piepkleine exemplaren van de Voorjaarspronkridder (*Calocybe gambosa*). In het derde terrein werd ook nog Grote schotelkluiszwam (*Helvella queletii*) aangetroffen. En op dode stengels van wilgenroosjes groeiden kleine wittige zwammetjes: Dofpaars wolschijfje (*Lachnella albviolascens*). Als toetje gingen we in Lelystad op een grasveldje met populieren kijken, waar vele tientallen Gewone morieljes (*Morchella esculenta*) hun kop boven het zand uitstaken. Een uitstekende dag al met al.

4 mei: Texel (M. Groenendaal). Op het programma van deze prachtige dag stond de Kreeftepolder. Hiervoor moest door zes leden bijna tien kilometer lopend worden afgelegd door prachtig duingebied langs de Geul en over het strand. Onderweg werden allerlei paddestoelen gevonden, zoals *Coprinus semitalis*, de Vroege dennensatijnzwam (*Entoloma vernum*), Pelargoniumtrechttertje (*Omphalina velutipes*), Oeverfranjoed (*Psathyrella nolitangere*), Grauwviolet schorszwam (*Peniophora violaceolivida*) en Pukkelsporige

Tabel 1: Overzicht van in 2002 gehouden NMV-excursies.

Datum	Terrein	Leiding	Deeln.	Soorten	Srt./Dln.
20 april	Flevopolder	P.J. Keizer	15	?	-
4 mei	Texel	M. Groenendaal	6	36	6
11 mei	Rust en Vreugd	L. Bakker-Walter	11	64	6
18 mei	St.Jans-Biebosch	P. Kelderman	12	?	-
25 mei	Gaasterland	G. Haga	3	41	14
8 juni	Robbenoordbos	F. van den Bergh	3	31	10
22 juni	Landgoed De Haere	J. Gelderblom	8	61	8
29 juni	Kekerdome Waard	N. Dam	4	26	7
6 juli	Naardermeer	P.J. Keizer	8	43/24	8
13 juli	De Krang	H. Beuvers	10	64	6
20 juli	Staphorst	B. de Vries	10	66/50	9
27 juli	Kwinteloyen	Th. Reijnders	12	76	6
3 aug.	Harderbos	G. van Duuren	10	95	10
10 aug.	De Eese	R. Chrispijn	9	90	10
17 aug.	Schaelsbergerbos	N. Dam	?	184	-
31 aug.	AWD	H. den Bakker	15	64	4
7 sep.	Landgoed Dorth	J. Dieker	19	156	8
14 sep.	Alphen a/d Rijn	C. Uljé	5	60	12
21 sep.	Kasteel Amerongen	E. van den Dool	25	107	4
28 sep.	Kuinderbos	P. Bremer	14	90/79	10
5 okt.	Gorsse Heide	J. Dieker	10	159	16
12 okt.	Duinbossen Bergen	F. van den Bergh	20	130	7
19 okt.	Nijendal	T.A. van den Berg	15	103/74/102	15
19 okt.	Voorlinden	L. Bakker-Walter	?	164	-
26 okt.	Duinen van Velzen	N. Buiten	7	52	7
26 okt.	Eindhovens kanaal	L. Raaijmakers	8	111/58/37	20
2 nov.	Bemelerberg	P. Verheesen	18	40	2
16 nov.	Stevensbeekse bossen	S. Helleman	16	103/35	9
23 nov.	Almeerder- en Zilverstrand	G. van Zanen	12	49/80	10
30 nov.	Ritthemse bos	T. Franse	5	93	19

Afgelast zijn de volgende excursies: 6 april naar Hoevelaken, 27 april naar de uiterwaarden van de IJssel, 1 juni naar De Appelzak, 15 juni naar de bossen in Noord-Drenthe en 24 augustus naar het Gouwe Bos en 't Weegje.

wimperzwam (*Scutellinia patagonica*). In de Kreeftepolder bevindt zich een strook waar iets kalkhoudend zand over kruipwilg stuift en waar elk voorjaar, zo ook nu, honderden exemplaren van *Hebeloma dunense* en het Zandputje (*Geopora arenicola*) in het kale zand staan. Bovendien werden ook nog enkele Kleine duinvezelkoppen (*Inocybe vulpinella*) aangetroffen. Allemaal bijzonderheden die het lijstje van slechts 36 soorten en de lange wandeltocht ruimschoots goedmaakten!

11 mei: Rust en Vreugd (mw. L. Bakker-Walter). Het bos leek aanvankelijk erg droog, maar dankzij de elf deelnemers, waaronder een paar goede mycologen met geoefende ogen, werden toch nog 64 taxa genoteerd. Waaronder veertien plaatjeszwammen. Een leuke vondst op overjarige stengels van Salomonszegel was het Gladharig franjekelkje (*Lasiobelonium nidulum*). En op levende bladeren van Robertskruid werden de zwarte pseudothecia van *Stigmatea robertiani* aangetroffen.

18 mei: St.Jans-Biebosch (P. Kelderman). Door de heersende droogte moesten de twaalf deelnemers zich beperken tot diep ingesneden, deels oude holle wegen waar het nog een beetje vochtig was. Gelukkig hadden velen goede ogen, waardoor veel klein spul toch nog werd ontdekt. Mooie vondsten waren het Geelvezelig hazenpootje (*Coprinus ochraceolanatus*), het Medusaschijfje (*Pellidiscus pallidus*), de Witte kaalkopmycena (*Hemimycena crispata*), het Bruinkorrelig vloksteeltje (*Flammulaster granulatus*) en de Spinnewebsatijnzwam (*Entoloma araneosum*). Spectaculair waren zeker de drie nieuwe aanwinsten voor de Nederlandse mycoflora, nl. *Lachnum impudicum*, *Lachnum eburneum* en *Incrupila aspidii* op stijve naaldvaren. En ten slotte nog een vermoedelijk geheel nieuwe *Mollisia*. Onderzoek hiernaar is nog in volle gang.

25 mei: Gaasterland (G. Haga). Er werden twee gebieden bezocht: de Star Numanbossen en bosgebied Elfbergen. En eindelijk regende het! Drie leden trotseerden regenbuien en neefjes. Met name ook door de aanwezigheid van Bernhard de Vries kon een bevredigend aantal, nl. 41 soorten worden genoteerd. Bernhard demonstreerde bovendien ook zijn 'takkenpakker': een soort uitvouwbare duimstok met haak, waarmee hij ook takkenbewonende paddestoelen op grotere hoogtes wist te bereiken. Enkele waargenomen soorten zijn Roze waaszwam (*Tulasnella eichleriana*), *Colpoma quercinum*, Niersporig wasbekertje (*Orbilina delicatula*) en Harsig waterkelkje (*Hyaloscypha aureliella*).

8 juni: Robbenoordbos (F. van den Bergh). Het bezochte deel van dit belangrijkste bos in de Wieringermeer vertoont veel verwantschap met de bossen in de jongere Flevopolders. Met voor elk van de drie deelnemers ruim tien soorten werd dit bezoek aan twee kilometerhokken een vruchtenrijke excursie. De vondst van een Paarse wasporia (*Ceriporia purpurea*) was om van te smullen. De *Mollisia*- en *Lachnum*-soorten zorgden voor veel determineervreugde. De mysterieuze *Mollisia pastinacae* Nannfeldt (= *M. atrata* (Pers) P.A. Karst.) zat met tientallen vruchtlichaampjes op de onderste helft van een engelwortelstengel. Deze donker bruinzwarte *Mollisia* komt ook op stengels van andere kruiden uit ruderaal vegetaties voor, bijv. berenklauw, akkerdistel, knikkend tandzaad en zelfs munt naar het schijnt. Het mooie weer zorgde verder voor een heerlijke dag.

22 juni: De Haere: (J. Gelderblom). Tussen Olst en Deventer ligt een gebied met bosjes en landgoederen waar rivierklei en zure zandgronden elkaar afwisselen en waar tot voor kort ‘onze jongens’ een waterlinie tegen het ‘Russische Gevaar’ bemanden. Het landgoed gaf door het prille seizoen en de zomerse omstandigheden nog maar weinig van haar paddestoelengeheimen prijs, maar onderaan een steile slootkant stonden mooie groepjes van het Plooiplaatzwammetje (*Delicatula integrella*), dat als bedreigd wordt beschouwd. Echter, op dergelijke natte, onbereikbare plekken is dit witte kleinood regelmatig te vinden. De ascomycetenliefhebbers hadden meer succes, zodat door acht speurders in totaal nog 61 soorten werden genoteerd. Hieronder ook de Ruwe korstkogelzwam (*Biscogniauxia nummularia*) op een beukentak. De derde vondst binnen een jaar. Deze soort is te herkennen aan de ovale, ongeveer een centimeter grote en een millimeter dikke, zwarte korsten die door de schors heen breken.

29 juni: Kekerdomse waard (N. Dam). Vanwege het droge weer had de excursieleider eigenlijk geprobeerd de excursie niet te laten doorgaan. Maar niet iedereen liet zich afpoeieren en dus gingen er uiteindelijk toch nog vier leden de rimboe van de Kekerdomse waard in. Met veel zoeken, bukken en turen leverde dat uiteindelijk 26 soorten op en – per persoon – ongeveer evenveel muggenbulten. De gemiddelde diameter van alle vondsten werd geschat op twee millimeter. Van al dat kleine grut is de verspreiding niet zo erg goed bekend, en dat levert dus altijd wel wat soorten op die volgens de gegevens in het Overzicht erg zeldzaam zijn. Noemenswaard zijn in dit geval het Kleispikkelschijfje (*Ascobolus geophilus*) dat olijfgroen is met donkere puntjes door de rijpe sporen in de asci, het Hakig vlieskelkje (*Hymenoscyphus menthae*) en *Mollisia caerulea* (de laatste waarneming was in 1954).

6 juli: Naardermeer (P.J. Keizer). Acht personen zijn op deze excursie afgekomen. De beheerder van dit eerste Natuurmonument, Gradus Lemmen, trakteerde bij aankomst op koffie en thee. Vervolgens werd met een superstille boot dwars over het meer naar de eendenkooi gevaren. Het interessante van dat gebied is dat in het min of meer voedselrijke Elzenbroekbos zich een grote hoeveelheid zuur en voedselarm regenwater ophoopt, waardoor de elzen langzamerhand afsterven en een berkenbroek met veenmossen in de ondergroei tot ontwikkeling komt. In totaal werden hier 43 soorten waargenomen. Op en bij elzen groeiden de Elzenweerschijnzwam (*Inonotus radiatus*) en de Rossige elzenmelkzwam (*Lactarius omphaliformis*) en in het berkenbos de Roodbruine slanke amaniet (*Amanita fulva*) en de Gele berkenrussula (*Russula claroflava*). In de veenmosbulten groeiden het Vlokkig veenmosklokje (*Galerina paludosa*) en de Veenmosgrauwkap (*Tephroclype palustris*). Opmerkelijk was de vondst van het Geelgerand elfenbankje (*Antrodiella hoehnelii*) op berk: meestal staat deze op els (waar Elzenweerschijn op staat). In dezelfde omgeving werd nog langs en in een gemaaid nat hooiland gezocht. Hier werden 24 soorten aangetroffen. Als moeras- of graslandpaddestoelen waren het meest opmerkelijk: Lisdoddefranjehoed (*Psathyrella typhae*), Biezenmycena (*Mycena bulbosa*) op stengels van pitrus en de zeer zeldzame Grashalmmycena (*Hemimycena epichloë*) op grasstengels.

13 juli: De Krang (H. Beuvers). Dit terrein is een in het oude Peelgebied gelegen gemengd bos in eigendom van Natuurmonumenten, dat deels op hoge, drogere gronden ligt en deels laag, het zg. Laagbroek. Het aanvankelijk mooie weer maakte na de lunch plaats voor regen. Dat hebben paddestoelen echter graag, dus niet geklaagd! De tien mensen die deze

excursie bezochten vonden 64 soorten. Tot de leukste vondsten behoorden de Reuzenchampignon (*Agaricus augustus*), het Waaiertje (*Schizophyllum commune*) en de Bittere boleet (*Tylopilus felleus*).

20 juli: Staphorst (B. de Vries). Ondanks het mooie zomerweer en de vakanties in volle gang meldden zich maar liefst negen deelnemers voor deze excursie. De terreinkeuze was van ons kersverse lid Evert-Jan Woudsma en dat was niet mis! Het eerste terrein was een verlaten oude eendenkooi met aangrenzend blauwgrasland. Hier bleek al spoedig hoe divers het gezelschap was: planten, vlinders, asco's en korstjes passeerden aan de lopende band. De jassen gingen uit en de dozen open. De laatste werden volgestopt met allerlei priegeltjes en pluisjes, wat uiteindelijk resulteerde in 66 soorten, waaronder het Trechterwasbekertje (*Orbilia cyathea*). Omstreeks één uur was het schaftijd en natuurlijk zijn er dan altijd mensen die geen boterham eten maar doorjagen naar een volgende satijnzwam of wasplaat. Het tweede terrein was niet minder mooi dan het eerste: fraaie vegetaties met haarmos, diverse veenmossen, hoge grassen en wilgen. Helaas onderbroken door een brede strook houtsnippers. Het leverde vijftig soorten op. De totaalijst van 91 soorten omvat naast korstjes en asco's ook 'echte' paddestoelen, waarbij de met veenmos geassocieerde soorten opvallen. Verder het bedreigde Plooiplaatzwammetje (*Delicatula integrella*) en de Oranje dwergmycena (*Mycena acicula*) in beide terreinen.

27 juli: Kwinteloyen (Th. Reijnders). In de zuidelijke flank van de Utrechtse heuvelrug, nabij Veenendaal, ligt een grote voormalige zandgroeve. Onder de vroegere naam 'Dikkenberg' kreeg deze plek ooit al mycologische bekendheid. Het huidige recreatiegebied, dat na herinrichting ook zijn nieuwe naam kreeg, is grotendeels begroeid geraakt met spontaan ontwikkelde natuurlijke vegetaties. Heischrale, droge graslanden komen naast lichte bosjes van berk en wilg voor op de hellingen. Het laagst gelegen kwelmoeras biedt op flinke schaal laag moerasbos met eveneens berk en wilg. Op het vele dode hout werden 23 asco's en korstjes gevonden, waaronder een voor Nederland nieuw Rouwkorstje: *Tomentella subclavigera*. Onder de 44 'normale' paddestoelen, die er ondanks de droogte opvallend fris bij stonden, waren vooral veel vezelkoppen en russula's, maar ook een door een Groene zwameter (*Hypomyces viridis*) onherkenbaar geworden melkzwam. Zes Rode Lijst-soorten sieren de lijst op. De belangrijkste, namelijk bedreigde soorten zijn: Witgeringd mosklokje (*Galerina jaapii*), Gewone knolvezelkop (*Inocybe praetervisa*), Goudgele bundelzwam (*Pholiota flammans*) en Vergelende russula (*Russula puellaris*).

3 augustus: Harderbos (G. van Duuren). De warmte en droogte van de afgelopen weken deden de excursieleider besluiten naar het Broekbos, een onderdeel van het Harderbos, te gaan. Tien deelnemers regenden vervolgens nat, omdat niemand daarop had gerekend. 's Morgens werden twee voor de Flevopolder nieuwe vezelkoppen gevonden, nl. de Spitse spleetvezelkop (*Inocybe flavella*) en de Groenige perenvezelkop (*I. corydalina*). 's Middags waren de bedreigde Groensteelsatijnzwam (*Entoloma incanum*) en de gevoelige Roodbruine truffel (*Tuber rufum*) de hoogtepunten.

10 augustus: De Eese (R. Chrispijn). Via de telefoon probeerde de excursieleider de potentiële deelnemers te ontmoedigen, maar dat hielp niets: acht mensen kwamen toch en als beloning kregen zij nog een kleine 90 soorten te zien! Daaronder was de 'nieuwe

leemhoed' (zie hieronder), die op een snipperhoop bij het Hooge Huis van Heerlijkheid De Eese groeide. De Eese staat bekend om zijn mooie lanen. Die moesten wel allemaal uitgelopen worden om in totaal zo'n tien soorten russula's te vinden. De moeite werd vooral beloond door de bijzondere vondst van de Kleine trompetzwam (*Pseudocraterellus undulatus*), die daar in diezelfde schrale weggerm al eens eerder gevonden was. Op een mix van aarde en schors groeiden hier en daar de witte schermpjes van de Korrelige inktzwam (*Coprinus patouillardii*), een soort die in dit deel van ons land zelden wordt gemeld. Evenmin alledaags is de Knolletjesleemhoed (*Agrocybe arvalis*). Deze groeide op dezelfde houtsnipperhoop als de hierboven al aangehaalde Geaderde leemhoed. Deze laatste is nieuw voor de wetenschap en het is daarom nog wachten op de publicatie van zijn wetenschappelijke naam. Maar de deelnemers van deze excursie konden met eigen ogen zien dat de Nederlandse naam in ieder geval goed gekozen is: de meeste exemplaren hadden gerimpelde en soms iets geplooid, klevrige hoeden.

17 augustus: Schaelsbergerbos (N. Dam). De Schaelsberg is een befaamd bos, ook voor paddestoelen. Deze excursie, gehouden in wat niet eens het 'hoogseizoen' voor paddestoelen genoemd kan worden, bevestigt dat beeld: 184 soorten waarvan er 28 (15%) op de Rode Lijst staan. Daarnaast werden nog enkele bijzondere soorten aangetroffen die het verdienen hier te worden vermeld: het Essenpestschijfje (*Episphaeria fraxinicola*), een nieuw soort Ruigsteelboleet: *Leccinum crocipodium* (beide soorten betreffen een tweede vondst in Nederland), *Pseudobaespora albidula* (deze soort is pas in 2002 officieel beschreven door Cees Bas op grond van drie collecties uit Engeland, één uit Duitsland en één uit Nederland; de laatste komt van de Schaelsberg; wereldwijd zijn dit de enige bekende collecties van deze soort) en *Typhula sphaeroidea* (ook hier gaat het om waarschijnlijk de enige vindplaats in Nederland).

31 augustus: boletenexcursie in de AWD (H. den Bakker). Het was een mooie dag: goed weer en zo'n vijftien deelnemers. De week voor de excursie was er wel enige neerslag gevallen, maar niet genoeg om de nodige boleten, waar het bij deze excursie toch om te doen was, uit de grond te doen komen. Op een enkele Roodsteelfluweelboleet (*Boletus chrysenteron*) en de hoed van een Melkboleet (*Suillus granulatus*) na hebben we weinig echte boleten gezien. Toch mag de excursie met een soortenlijst van meer dan 50 soorten (waaronder een zeldzaamheid als Grijsgroene parasolzwam (*Lepiota griseovirens*)), gezien de tijd van het jaar, geslaagd genoemd worden.

7 september: Dorth (J. Dieker). Na een kort bezoek aan een rijke groeiplaats van de Inktviszwam (*Clathrus archeri*) werden dankzij het intensieve speur- en zoekwerk van negentien personen 156 taxa vastgesteld, waarvan elf op de Rode Lijst staan. Ondanks een periode van droogte voor de excursie werden er, hoewel de aantallen vruchtlichamen niet groot waren, flink wat soorten Agaricales gevonden. Zo groeiden er zeven verschillende amanieten en zes vezelkoppen, waaronder de Sterspoorvezelkop (*Inocybe asterospora*) en de Gewone knolvezelkop (*Inocybe praetervisa*), achttien *Russula*-soorten (waaronder de Duifrussula (*Russula grisea*)) en drie soorten stekelzwammen, waaronder de Blauwvoetstekelzwam (*Sarcodon scabrosus*). Het forse aantal van 50 soorten Aphyllophorales verdient een eervolle vermelding met o.a. de Bruinzwarte stekelkorstzwam (*Mycoacia fuscoatra*), het Grootsporig elfendoekje (*Hypochnicium albostramineum*), de Melige urnkorstzwam (*Sistotrema brinkmannii*), het Wrattig huidje (*Phaenerochaete tuberculata*)

en de Dunne weerschijnzwam (*Inonotus cuticularis*), waarvan de tientallen boven elkaar geplaatste hoeden een 'woonflat' voor een groot aantal jonge bruine kikkertjes bleek te vormen. Tot slot zijn de Purperbruine mycena (*Mycena purpureofusca*), de Gele galgordijnzwam (*Cortinarius vibratilis*) en de Kasseienkogelzwam (*Hypoxylon cohaerens*) vermeldenswaard.

14 september: omgeving Alphen a/d Rijn (C. Uljé). In Hollands-Midden waren nog nauwelijks paddestoelen gezien, maar het weerbeeld van de afgelopen periode rechtvaardigde een hoge verwachting t.a.v. de deze excursie aan te treffen rijkdom aan paddestoelen. Dat leek aanvankelijk tegen te vallen: oppervlakkig gezien stond er niets. Wetende dat je 'toch nooit kunt weten...' ging de excursie door. Men ging op pad met z'n vijven. Voor de ochtend was gekozen voor een oude kade (de Kruiskade) met vrijwel uitsluitend essenopslag even ten zuiden van Alphen. Nog geen 50 meter onderweg kwam Arjen Stroo al met een prachtige Champignonparasol aanzetten: geheel grauwwit met een zeer ruig, harig-schubbig oppervlak. Later is deze gedetermineerd als *Leucoagaricus barssii*, een uiterst zeldzame verschijning. Een paar honderd meter verder groeide op een dode, liggende populierenstam een schitterende witte houtzwam met korte stekeltjes aan de onderkant en heel mooie, gelige druppeltjes op het oppervlak. Het bleek te gaan om de Gelobde pruikzwam (*Creolophus cirrhatus*). Ernaast groeide nog een groter en wat ouder exemplaar, dat wat meer grauwegeel was. Op de terugweg naar de auto werd nog even het perceeltje bezocht waar de excursieleider twee jaar eerder *Amanita inopinata* had gevonden (zie Coolia 44(1), blz. 29-30). Je weet tenslotte maar nooit. Maar het duurde even voor ze werden ontdekt: de hoeden waren een stuk kleiner dan die van de vondst van twee jaar eerder (de grootste had een doorsnede van ongeveer zes cm) en ze hadden vrijwel de kleur van de donkere ondergrond. Uiteindelijk werden elf exemplaren geteld. Na de middag werd tenslotte een terrein aan de noordkant van Alphen bezocht, waar behalve een viertal leuke hertenzwammen ook Sneeuw witje (*Coprinus bellulus*) werd aangetroffen.

21 september: Kasteelbos Amerongen en directe omgeving (mw. E. van den Dool). Met 25 mensen was dit de drukst bezochte excursie van het jaar. Het aantal aangetroffen soorten kwam echter maar net boven de honderd. Het gebied toonde dus nog lang niet al haar rijkdommen. Naast een vijftal Rode Lijst-soorten, waaronder de Baretaardster (*Gaeastrum striatum*), de Dunne weerschijnzwam (*Inonotus cuticularis*) en de Gerimpelde russula (*Russula olivacea*), leverde de excursie nog een nieuwe soort voor Nederland op: *Lindtneria leucobryophila*.

28 september: Kuinderbos (P. Bremer). Een veertiental deelnemers genoot van het rustige en in de middag zelfs zonnige weer, terwijl twee gebiedsdelen werden bezocht: het bos bij de 'Oude Haven' en de Kuinderplas. Bij de Oude Haven leverden vooral de bosspaden bijna 90 paddestoelensoorten op, waaronder de Plakkaattolzwam (*Coltricia confluens*), de Rossige vezelkop (*Inocybe bresadolae*), de Fijnschubbig parasolzwam (*Lepiota echinacea*), de Konische franjehoed (*Psathyrella tephrophylla*) en de Citroensnedemycena (*Mycena citrinomarginata*). Het bos zelf bleek moeilijk doordringbaar vanwege struweel, opslag en verruiging. Een insteek met behulp van een tuinschaar leverde slechts enkele nieuwe soorten voor de lijst op, maar ook een nieuwe groeiplaats van de zachte naaldvaren (*Polystichum setiferum*). Rondom de Kuinderplas werden 79 soorten gevonden, waaronder in een jonge eikenaanplant het Sparrenveertje (*Pterula multifida*) en verder de Geelbruine

wolsteelparasolzwam (*Lepiota ventriosospora*). In de oeverzone tussen rietland en dopheidevegetatie werd het Veenmosvuurzwammetje (*Hygrocybe coccineocrenata*) teruggevonden, hier groeiend op zand. Bij niet meer dan drie jaar oude lariksen was de Bruine ringboleet (*Suillus luteus*) aanwezig. In grasland met enige inslag van duinplanten werd tenslotte de Okergele stropharia (*Psilocybe coronilla*) aangetroffen.

5 oktober: Gorsselse Heide (J. Dieker). De vele voorspelde regen beperkte zich tot het begin en het einde van de excursie. Mede hierdoor waren de tien deelnemers in staat in de twee bezochte kilometerhokken 159 taxa vast te stellen, waarvan negentien op de Rode Lijst staan. Er stonden veel Koeieboleten (*Suillus bovinus*), maar slechts weinig Roze spijkerzwammen (*Gomphidius roseus*). Enkele bijzonderheden waren Schubbige bossatijnzwam (*Entoloma plebeioides*), Dergvaalhoed (*Hebeloma birrus*), Smakelijke melkzwam (*Lactarius deliciosus*), Bonte berkenrussula (*Russula versicolor*) en Bruine ringboleet (*Suillus luteus*). Ook de Aphyllophorales waren goed vertegenwoordigd met 37 soorten, waaronder het Korrelig rouwkorstje (*Tomentella galzinii*), het Spitsharig oploskorstje (*Tubulicrinis subulatus*) en het Wissewasje (*Phlebiella tulasnellioidea*).

12 oktober: Duinbossen bij Bergen (F. van den Bergh). De Staatsbossen bij Bergen en Schoorl herbergen vele namen die de nieuwsgierigheid prikkelen: Duinvermaak, Duivelsbosje, Blijdensteinsweg, Slangenweg. Rond de twintig paddestoelenliefhebbers namen vol verwachting deel aan de excursie naar deze terreinen en hoewel de voortekenen niet gunstig waren (de voorafgaande week werd gekenmerkt door een harde schrale wind en lage temperaturen) werden zelfs de optimisten niet teleurgesteld: ruim 130 soorten, waaronder enkele bijzonderheden, werden genoteerd. Wat te zeggen van Indigoboleten (*Gyroporus cyanescens*) en Kaneelboleten (*G. castaneus*)?! Een grote groep Druppel-parasolzwammen (*Chamaemyces fracidus*) en een nog grotere groep Rookrussula's (*Russula adusta*) trokken veel belangstelling. Minder belangstelling trok de vondst van de dag: dat was dan ook maar (...) een vezelkop. Maar wel een potentieel bedreigde: de Bleeksteelvezelkop (*Inocybe albovelutipes*).

19 oktober: Nijendal (T.A. van den Berg). Vijftien deelnemers bezochten dit in de gemeente Olst-Wijhe gelegen gebied. Drie kilometerhokken leverden 103, 74 en 102 soorten op en veel aangename discussies. In de pauze werd bovendien lekker van de zon genoten. Aangetroffen bijzonderheden waren de Paarse galgordijnzwam (*Cortinarius croceocoeruleus*), Roodgerande houtzwam (*Fomitopsis pinicola*) en de Boompui (st) (*Oligoporus pythogaster*). Van deze laatste soort werden de perfecte en imperfecte stadia naast elkaar gevonden. Ook nog vermeldenswaard zijn Gezoonerde stekelzwam (*Hydnullum conrescens*), Holsteelboleet (*Boletinus cavipes*) en Blauwvoetstekelzwam (*Sarcodon scabrosus*). Aan de totaallijst van Nijendal werden 72 nieuwe soorten toegevoegd, waaronder zes Rode Lijst-soorten.

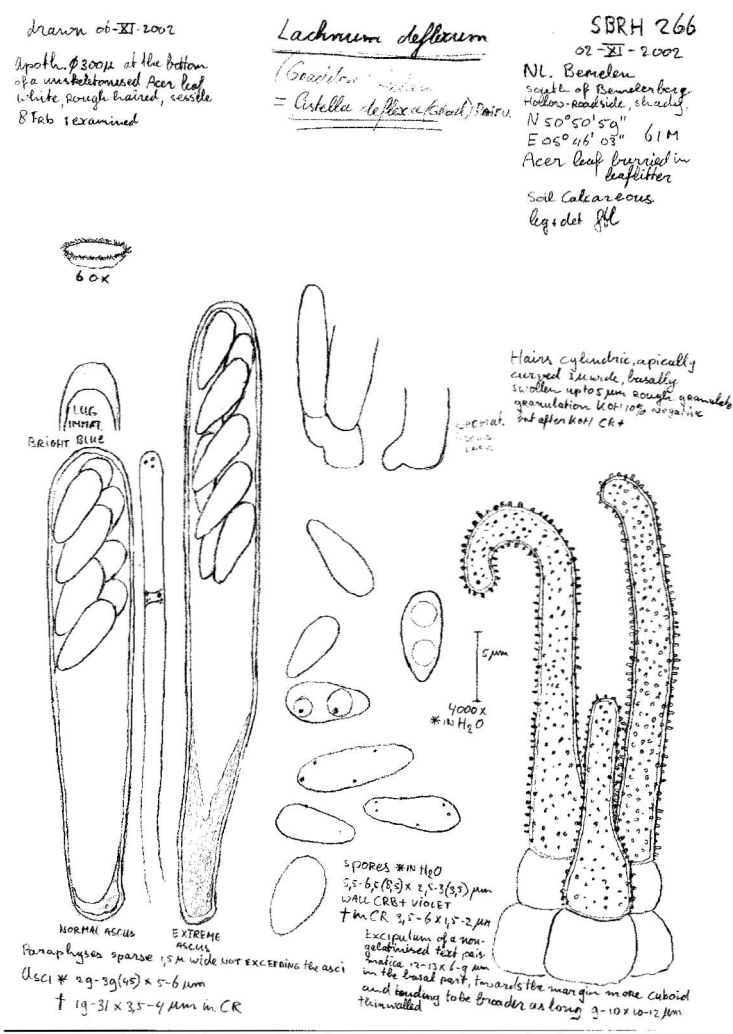
19 oktober: Voorlinden (mw. L. Bakker-Walter). Dit was een excursie in een mycologisch rijk en afwisselend gebied in een periode van lekker nat paddestoelenweer. Er werden drie verschillende terreinen bezocht: schraal grasland aan de voorkant van het landgoed (met vooral wasplaten en satijnzwammen), een stuk binnenduinrandbos en het duingebied achterin met veel typische duinsoorten. In totaal werden 164 taxa gevonden, waarvan elf nieuw voor de Wassenaarse parken. Dat waren o.a. Boomloze gordijnzwam (*Cortinarius*

croceoconus), Duinwasplaat (*Hygrocybe conicoides*), Oranjegeel kaalkopje (*Psilocybe laetissima*) en een Duintaailing (*Marasmius anomalus*) op konijnenkeutels. Tot slot vonden we Vogelveerzwammen (*Onygena corvina*) op een wel heel ongewoon substraat: een oude tennisbal!

26 oktober: Duinen van Velzen (N. Buiten). Op deze dag trotseerden zeven mensen storm, regen- en hagelbuien. In een fraai en openbaar toegankelijk zeedorpenlandschap werden ruim vijftig soorten ontdekt. Er waren veel groeiplaatsen van het Bruingelig sneeuwzwammetje (*Hygrocybe virginea* var. *ochraceopallida*), de in de duinen algemeenste variant van het Sneeuwzwammetje. Bijzonderheden van de dag waren Grauwbruin staalsteeltje (*Entoloma pseudoturci*, een soort van kalkrijke duingraslanden, zgn. 'wasplaatgraslanden') en Wortelende champignonparasol (*Leucoagaricus pinguipes*, een soort van stuivende duinen). Van deze laatste, tot voor kort nog als uitgestorven te boek staande soort werden op recent door ondermeer groot duinsterretje vastgelegde stuifplekken drie groeiplaatsen gevonden. Vanwege zijn ligging in de Randstad en openbare toegankelijkheid leent dit duingebied zich er goed voor door mycologen verder ontdekt te worden.

26 oktober: Eindhovens kanaal (L. Raaijmakers). Ondanks de droogte van dit najaar, zodat tijdens eerdere najaarsexcursies langs het Eindhovens kanaal gemiddeld weinig paddestoelen werden gevonden, waren er begin september wel honderden stekelzwammen genoteerd van in totaal vijf verschillende soorten. Maar dit hoogtepunt was voorbij en de verwachting van de acht deelnemers was dan ook laag, ondanks de geringe neerslag in de week voorafgaande aan de excursie. Buiten de stedelijke omgeving worden de kanaaldijken aan weerszijden gekenmerkt door laanachtige beplantingen, soms relatief kaal en soms met een struikachtige ondergroei. Door de Paddenstoelenwerkgroep Helmond zijn langs dit kanaal enkele proefvlakken uitgezet in het kader van het Meetnet, maar daarnaast worden de aan weerszijden gelegen 'groene' kanaaldijken sinds 2000 geïnventariseerd: in totaal zo'n 22 kilometer. Voor de NMV-excursie werd een traject gekozen tussen twee bruggen, wat heen en weer een wandeling betekende van vijf kilometer. Het traject lag in drie kilometerhokken, waarin 111, 58 en 37 soorten werden aangetroffen. Hieronder waren zeven Rode Lijst-soorten: Gewoon varkensoor (*Otidea onotica*), de Zeepzwam (*Tricholoma saponaceum*), de Berkenridderzwam (*T. fulvum*), de Narcisridderzwam (*T. sulphureum*), de Gezzoneerde stekelzwam (*Hydnellum concrescens*), de Purperknolcollybia (*Collybia tuberosa*) en het Plooiwieswaaier (*Plicaturopsis crispa*). De laatste is een soort die in de omgeving van Helmond in toenemende mate wordt gesignaleerd. In totaal werden vijf soorten ridderzwammen gevonden en honderden vezelkoppen, verdeeld over vier soorten. Van de boleten stal een fraaie Eikeboleet (*Leccinum quercinum*) de show, hoewel ook de Kostgangerboleet (*Boletus parasiticus*) niet onvermeld moet blijven. Een kleine brandplek leverde twee soorten: de Brandplekvaalhoed (*Hebeloma antracophilum*) en de Brandplekbundelzwam (*Pholiota highlandensis*). Tientallen soorten korstjes, trilzwammen, slijmzwammen, uiteenlopende buikzwammen en het Pijpenstrootjemoederkoren (*Claviceps microcephala*), dat op Riet groeide, trokken ook nog de aandacht. Op de valreep werd de excursie afgesloten met de altijd prachtig ogende Rupsendoder (*Cordyceps militaris*). De totale waarnemingslijst voor deze excursie bevat 163 soorten.

2 november: Bemelerberg (P. Verheesen). Het was een prachtige zonnige dag. En met 18 deelnemers waren er voldoende ogen om zich te laven aan al die wasplaatjes, knotsjes en satijnzwammen die konden worden verwacht. Maar er werd weinig gevonden. In totaal zo'n 40 soorten. Waaronder zeven verschillende wasplaatjes, Grauwe barsthoed (*Dermoloma cuneifolium*), Donkere barsthoed (*D. josserandii* var. *phaeopodium*) en een Zilveren ridderzwam (*Tricholoma argyraceum*). Deze laatste werd in een grot aangetroffen. Aan de rand van het kalkgrasland, langs de holle weg werd de Zalmzwam (*Rhodotus palmatus*) gevonden. Op een Esdoornblad vond Stip Helleman een nieuw Rijpkelkje: *Cistella deflexa* (zie afbeelding). Tien dagen later werden er door een klein groepje zestien soorten wasplaatjes gevonden.

16 november: Stevensbeekse bossen (S. Helleman). Dit gebied in Overloon is een gemengd dennenbos op zandgrond dat voor een groot gedeelte binnen het bereik van een waterpompstation ligt, met open plekken rond de spoelputten, waar in de zomer glimwormen en in de herfst Bruine ringboleten (*Suillus luteus*) gevonden kunnen worden. Ondanks de tijd van het jaar kwamen toch nog 16 deelnemers op de excursie af. Het was een mooie zonnige dag, dit in contrast met de voorgaande weken met aanhoudende regen. Er werden twee kilometerhokken bezocht, waarin 103 en 35 soorten werden gevonden. Van de bijzondere en zeldzame soorten die gevonden zijn, dienen in elk geval de 50 vruchtlichamen van de Dennenslijmkop (*Hygrophorus hypothejus*) te worden vermeld, waarvoor dus iedereen met een fototoestel door de knieën ging. Verder werd de Oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*) enige malen gevonden en tevens het Medusaschijfje (*Pellidiscus pallidus*) op zijn blijkbaar favoriete substraat, nl. zwartgeworden dennennaalden die nog aan de afgevalen takken zitten. Voor de excursieleider persoonlijk was *Ciliolarina pinicola* (in het “Overzicht” opgenomen als *Cistella pinicola*, een grijsbruin harig schijfje met zeer grote sporen) een mooie vondst. Het zat samen met *Ciliolarina ligniseda* verborgen in de bast van een afgevalen dennentak.

23 november: Almeerder- en Zilverstrand (G. van Zanen). Twaalf deelnemers, waaronder vier werkgroepsleden en twee buitenlanders uit Bonn, bezochten deze dag de om hun wasplaten en aardtongen bekend staande stranden. Onder de 49 aangetroffen soorten op het Zilverstrand bevonden zich drie aardtongen, te weten de Brede aardtong (*Geoglossum cookeianum*), Kleverige aardtong (*G. glutinosum*) en Ruige aardtong (*Trichoglossum hirsutum*), en grote aantallen van twee soorten Wasplaten: het Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*) en het Papegaaizwammetje (*H. psittacina*). Op het Almeerderstrand werden 80 soorten aangetroffen. Naast het Sneeuwzwammetje (*Hygrocybe virginea*) werd hier een vrij bijzonder knotsje gevonden: de Grijze knotszwam (*Clavaria daulnoyae*). Een soort die is aangetroffen in 45 uurhokken, waarvan elf in Flevoland. Zuidelijk Flevoland is de jongste van de drie polders van deze provincie. Juist hier is nog altijd duidelijk successie waar te nemen. Dat bleek ook deze dag, waarop vijf mycorrhizasoorten voor het eerst werden gezien, die al wel bekend waren uit Oostelijk Flevoland en uit de Noordoostpolder. We hebben het hier over Gegordelde elzengordijnzwam (*Cortinarius alnetorum*), Oranjebloesemzwam (*Hebeloma sacchariolens*), Gele knolvezelkop (*Inocybe mixtilis*), Lila melkzwam (*Lactarius lilacinus*) en Grofplaatrussula (*Russula nigricans*).

30 november: Ritthemse bos (T. Franse). De laatste excursie van dit jaar ging naar Zeeland en vond plaats in het Ritthemse bos ten oosten van het dorpje Ritthem op Walcheren. Het is een bos dat wordt afgewisseld met kreken en weilanden. Ondanks het mooie weer namen slechts vijf personen aan de excursie deel. De thuisblijvers hebben heel wat gemist: doordat het nog steeds niet had gevoren en door het natte weer van de laatste weken werden er veel paddestoelen, nl. 93 soorten aangetroffen. Een greep uit de lijst: Sombere siersteelgordijnzwam (*Cortinarius flexipes*), Olijfkleurige gordijnzwam (*Cortinarius infractus*), Grootsporige paarse knoopzwam (*Ascocoryne cylichnium*), Witte kluiwzwam (*Helvella crispa*) en enkele ‘microotjes’: *Chaetosphaerella phaeostroma* en *Gloniopsis praelonga*. In het weiland werden o.a. Geurende wasplaat (*Hygrocybe russocoriacea*) en Paarsharttrechtertje (*Rickenella swartzii*) aangetroffen.